

กรณีศึกษาถอดรหัสลวดลายและสัญลักษณ์ในงานสาธารณะเรข ศิลป์บนฝาท่อ ฌ กรุงโตเกียวประเทศญี่ปุ่น”

A Case Study of Decoding Patterns and Symbols in Public Arts on the Manhole Cover in Tokyo, Japan.

พัฒนะ ดวงพัตรา*

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการอธิบายเรื่องราวของสาธารณะเรขศิลป์บนฝาท่อ ฌ ประเทศญี่ปุ่น การศึกษาครั้งนี้ทำให้เข้าใจถึงแนวคิด ความเป็นมาของการออกแบบฝาท่อ ตลอดจนสามารถแยกความสัมพันธ์ของลวดลาย เช่น ลวดลายที่ใช้บนฝาท่อมาจากภาพทางทิวทัศน์ทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น หรือ เรื่องราวของท้องถิ่น เพื่อแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพราะต้องการสร้างแรงจูงใจและประชาสัมพันธ์เอกลักษณ์ท้องถิ่น ให้เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้น การนำศาสตร์เรขศิลป์ใส่ลงบนฝาท่อนั้นสามารถสร้างค่านิยมทางวัฒนธรรมใหม่ได้อีก เช่น การเกิดขึ้นของของสะสม และยังเกิดกิจกรรมใหม่ๆ สังเกตได้จากการนำศาสตร์เรขศิลป์มาบูรณาการนั้นสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับสิ่งที่ไม่เคยมีใครสนใจได้อย่างชาญฉลาดยิ่งนัก

คำสำคัญ: สาธารณะเรขศิลป์ / สัญลักษณ์ / ลวดลาย

Abstract

This article describes the story, creation and relation of graphic art on Japanese Manhole to the culture, scenery and local festival etc. The use of local identity and stories can express and gain a lot of values to motivate and promote their local identity to tourists. It also creates new cultural values such as toy collection and new activities after using graphic arts to the manhole that no one was ever interested in.

Keywords: Public Art / Symbol / Pattern

* อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ สาขาสื่อดิจิทัล มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

บทนำ

ประเทศญี่ปุ่นมีอารยธรรม วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ ที่เป็นเอกลักษณ์ สืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ สู่ถึงการพัฒนางานด้านศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ในรูปแบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น ออกแบบตรา ประจำตระกูล หรือราชวงศ์ ถูกนำไปประยุกต์ใช้กับทุกเรื่อง ไม่เว้นแม้แต่ฝาโทบนท้องถนน ยังสามารถ สู่ถึงลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ การประยุกต์ใช้สัญลักษณ์ก่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าได้ โดยเรื่องราวของฝาโทมีเอกลักษณ์สร้างชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก มีผู้เฝ้าติดตามและสะสม จากสิ่งของที่ไม่มีคุณค่า ชาวคน สนใจกลายเป็นงานออกแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศญี่ปุ่น ที่โดดเด่นจากการนำศาสตร์การออกแบบ บูรณาการได้อย่างลงตัวและสร้างสรรค์จนเกิดพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรม สร้างคุณค่าให้งานฝาโท ศิลปดังกล่าว

หลักการและเหตุผล

วัฒนธรรมการออกแบบสัญลักษณ์และลวดลายของญี่ปุ่นที่มีมาอย่างยาวนาน จนเกิดการ ออกแบบฝาโทสื่ออัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น สังเกตได้จากท้องถนนของกรุงโตเกียว ที่ถูกตกแต่งด้วย ศิลปะ เช่น กระเบื้อง แม้กระทั่งฝาโท ก็ถูกออกแบบอย่างสวยงามด้วยศาสตร์เรขศิลป์ บ่งบอกเอกลักษณ์ สื่อสารกับผู้ที่มาพบเห็น โดยบทความนี้ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับงานเรขศิลป์บนฝาโท ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เพื่อวิเคราะห์และจำแนกประเภทของฝาโท รวมถึงลวดลายและสัญลักษณ์ รวมทั้งสืบหา ความสัมพันธ์ของฝาโทว่ามีความเชื่อมโยงกับสิ่งใดบ้าง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบสาธารณศิลป์ ที่ประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อถอดรหัสแนวความคิดในการ ออกแบบ สาธารณะเรขศิลป์บนฝาโท และความสัมพันธ์ของฝาโท
2. เพื่อศึกษาประโยชน์และคุณค่าที่ได้รับ จากการออกแบบสาธารณะเรขศิลป์บน ฝาโทของประเทศญี่ปุ่น

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบถึงแนวทางการออกแบบ ฝาโท และความสัมพันธ์ของฝาโทว่ามีต่อ อะไรบ้าง
2. ได้รับทราบถึงคุณประโยชน์และ คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการใช้เรขศิลป์บน ฝาโท

ขอบเขตของเรื่อง

กรณีศึกษาในเรื่องสาธารณศิลป์บนฝาโท ได้ ทำการศึกษาบริเวณเขตกรุงโตเกียวบางพื้นที่ และ นอกกรุงโตเกียว ได้แก่ บริเวณ อุเอะโนะ (ueno) ชิบู ยะ(shibuya) ชิน-โคอิวะ (shin-koiwa) อิซุมิ-ทามา กาวา (izumitamagawa) ฮิกาชิ โคกาเนอิ (higashi-koganei) เพื่อหาความสัมพันธ์ของลวดลาย และสัญลักษณ์

ผลการศึกษา

ประเทศญี่ปุ่นสร้างงานศิลปะและการออกแบบ ที่ผสมผสานระหว่างศิลปะดั้งเดิมควบคู่ไปกับพัฒนา เิงสัญลักษณ์ มังกรกราฟิกที่ถูกประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวันอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นลายพื้นผ้าที่ ผสมผสานการออกแบบ และนำสัญลักษณ์ไปใช้งาน เช่น ตราสัญลักษณ์ประจำตระกูลที่เรียกว่า “มอน”(Mon) (Richard, S.Thornton, 1991; Yaki-oOta, 1993) ปรากฏอยู่ในรูปแบบสิ่งของเครื่องใช้ ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสัญลักษณ์บนคอมพิวเตอร์ ลวดลายบน

ชุดกิโมโน ลายบนธงรบ ชุดเกราะในยุคสมัยต่าง ๆ รวมถึงปกพาสปอร์ตของญี่ปุ่นก็ยังมีสัญลักษณ์ที่ตัดทอนจากดอกเบญจมาศ (Chrysanthemum Flower) แสดงถึงราชวงศ์ของจักรพรรดิ อากิฮิโตะ แห่งราชวงศ์อิมพีเรียล จะเห็นได้ว่าประเทศญี่ปุ่นมีการพัฒนาเชิงสัญลักษณ์ ประยุกต์ใช้ออกแบบลวดลายต่อเนื่องถึงปัจจุบัน ไม่เว้นงานผ้าทอที่บูรณาการศาสตร์เรขศิลป์และการออกแบบได้อย่างน่าสนใจ การศึกษาแนวความคิดการออกแบบ ความสัมพันธ์ และการนำไปใช้ของสัญลักษณ์ในประเทศญี่ปุ่นในรูปสาธารณะเรขศิลป์บนผ้าทอบริเวณในกรุงโตเกียว พบว่าในแต่ละเมือง แต่ละเขต มีความแตกต่างกัน โดยโตเกียวแบ่งเขตปกครองพิเศษทั้งหมด 23 เขต มีเอกลักษณ์ผ้าทอที่แตกต่างกัน จากจำนวนผ้าทอที่ประเทศญี่ปุ่นนั้นมีประมาณ 12,000 ชิ้น ในอดีตญี่ปุ่นมีการวางทอตามเมือง จนถึงปัจจุบันมีการปรับปรุงภาพลักษณ์ของการประปา โดยเริ่มออกแบบผ้าทอเป็นสัญลักษณ์ธรรมดา พัฒนาลวดลาย ใส่สีสันทันปรากฏให้เห็นแบบปัจจุบัน ซึ่งวัสดุที่นำมาทำผ้าทอเป็นเหล็กเหล็ที่ใช้จากการผลิตในอุตสาหกรรมในประเทศญี่ปุ่น โดยนำกลับมาหลอมขึ้นรูปใหม่ตามแม่พิมพ์



(บน) ไรต์นั้บะกัวย

(กลาง) ดอกซากุระ

(ล่าง) สัญลักษณ์พระอาทิตย์

ที่มาภาพที่ 1-3 (บนและกลาง) Tokyo Metropolitan Government (ล่าง) Wikipedia

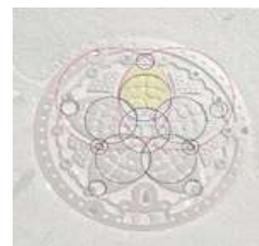
กรุงโตเกียวเมืองหลวงของประเทศญี่ปุ่นมีสัญลักษณ์ประจำเมืองถอดรูปสัญลักษณ์จากธรรมชาติ ได้แก่ ไรต์นั้บะกัวย ดอกซากุระ และพระอาทิตย์ที่มีรังสีหกแฉก พบเห็นสัญลักษณ์เหล่านี้ได้ทั่วกรุงโตเกียว บนป้ายรถไฟ เสาไฟฟ้า งานสาธารณะเรขศิลป์บนผ้าทอ นำมาสู่แนวความคิดการศึกษาเรื่องการออกแบบ โดยสามารถวิเคราะห์ถอดรหัสออกมาเป็นสองหัวข้อ คือ หัวข้อแนวความคิดการใช้ลวดลายและสัญลักษณ์ และหัวข้อประโยชน์และคุณค่าที่ได้รับจากสาธารณะเรขศิลป์บนผ้าทอ ซึ่งอธิบายเพิ่มเติมได้ ดังนี้

1. การถอดรหัสแนวความคิดการใช้ลวดลายและสัญลักษณ์บนสาธารณะเรขศิลป์บนผ้าทอ

1.1. สาธารณะเรขศิลป์บนผ้าทอที่ใช้สัญลักษณ์ของกรุงโตเกียว

• สาธารณะเรขศิลป์บนผ้าทอหลักของกรุงโตเกียว พบว่าผ้าทอที่มีลักษณะเด่นแฝงความคลาสสิก แสดงเอกลักษณ์สื่อความหมายได้ดี พบได้ทั่วกรุงโตเกียว ลวดลายที่ว่าคือดอกซากุระ (Cherry blossom) ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำกรุงโตเกียว (Tokyo Metropolitan Government, 2018)

ผ้าทอออกแบบใช้สัญลักษณ์ของดอกซากุระ ที่มีรูปทรงของดอกห้ำกลีบ มีเกสรอยู่ตรงกลาง ถูกตัดทอนโดยใช้รูปทรงกลมต่าง ๆ หลายขนาด และรูปทรงเลขาคณิตมาช่วยในการตัดทอนดอกซากุระ มีการใช้เส้นโค้งจากวงกลมตัดทอน สร้างรูปทรงทางสัญลักษณ์ของดอกซากุระ อีกส่วนจะเป็นใบของต้นแปะกัวย (Ginkgo) ซึ่งเป็นต้นไม้ประจำกรุงโตเกียว (Tokyo Metropolitan Government, 2018) พบว่าผ้าทอหลักของกรุงโตเกียวมีสัญลักษณ์ทั้งสองอยู่ในผ้าทอ ซึ่งเป็นการผสมผสานได้อย่างลงตัวสวยงามของสัญลักษณ์ประจำกรุงโตเกียว



• ภาพที่ 4 ผ้าทอกรุงโตเกียว (บน) การสร้างรูปทรงกลีบดอกซากุระโดยใช้รูปทรงเลขาคณิต (ล่าง)



• ภาพที่ 5 ตราและสัญลักษณ์ของกรุงโตเกียวที่อยู่บนฝาท่อและพบเห็นได้ทั่วไป •



• ภาพที่ 6 ฝาท่อที่พบที่สวนสาธารณะอุเอโนะ (Ueno park) •



• ภาพที่ 7 ฝาท่อซากุระที่พบที่หน้าสวนสาธารณะ คูริยาม่า (Kuriyama Park) เขต ฮิกาชิ โคกานเออิ (higashi Koganei) •

หากวิเคราะห์งานจะเห็นลักษณะองค์ประกอบที่เป็นดุลยภาพแบบสมมาตร และมีที่ว่างเชิงลบ (Negative space) ที่ยุบลงไปเพื่อให้เกิดลวดลายและมีความลึกของพื้นผิวสามารถกันลื่นได้

• สาธารณะเรขศิลป์บนฝาท่อทั่วไปของโตเกียว หากจำแนกฝาท่อของกรุงโตเกียวประเทศญี่ปุ่น สามารถจำแนกได้หลายประเภททั้งฝาท่อน้ำทิ้ง ฝาท่อน้ำดี รวมถึงฝาท่อน้ำดับเพลิง ฝาท่อสายต่าง ๆ ล้วนแล้วอยู่ใต้ดิน โดยมีฝาท่อที่มีลวดลายซ้ำกัน ส่วนลักษณะฝาท่ออื่นที่พบได้ทั่วไปในกรุงโตเกียวเป็นฝาท่อที่มีตราของกรุงโตเกียวเป็นรูปพระอาทิตย์ที่มีรังสีทั้งหมด 6 แฉกอยู่บนธงของกรุงโตเกียว และใบต้นแปะก๊วย (Ginkgo) ซึ่งใบแปะก๊วยถูกออกแบบโดย เรอิ โยชิมูระ (Rei Yoshimura) ถูกตัดทอนโดยใช้เส้นโค้งและวงกลมรูปทรงคล้ายตัว “T” ซึ่งหมายถึง Tokyo ลวดลายการจัดวางตัวหนังสือ สัญลักษณ์ ล้วนใช้แบบดุลยภาพแบบสมมาตร

1.2 อัตลักษณ์แต่ละเขต

- สาธารณะเรขศิลป์บนฝาท่อ ณ สาธารณะอุเอโนะ

การพัฒนาลวดลายบนฝาท่อญี่ปุ่นแสดงถึงอัตลักษณ์ตามท้องถิ่น ในรูปแบบของเทศกาลด้วย เช่น เขตอุเอโนะ (Ueno) มีสวนสาธารณะอุเอโนะ ซึ่งเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจที่มีต้นซากุระอยู่จำนวนมาก เมื่อเข้าเทศกาลดอกซากุระบาน จึงมีผู้คนมาพักผ่อนชมซากุระ ด้วยจุดเด่นนี้เขตอุเอโนะ จึงบันทึกเอกลักษณ์นี้ลงบนฝาท่อรูปต้นซากุระที่บ้านสะพรั่ง โดยเราจะพบเห็นฝาท่อนี้เมื่อเราอยู่ใกล้เขตของสวนสาธารณะ ดังนั้นฝาท่อจะเป็นเหมือนผลงานที่บันทึกสื่อความหมายท้องถิ่นนั้นแก่ผู้มาเยือน

• สาธารณะเรขศิลป์ฝาท่อบริเวณโดนรอบสวนสาธารณะคูริยาม่า - สวนสาธารณะ คูริยาม่า (Kuriyama Park) ไม่ไกลจากสถานีรถไฟ ฮิกาชิ โคกานเออิ (Higashi Koganei) พบฝาท่อที่มีสัญลักษณ์เป็นต้นซากุระด้วย แต่เป็นลวดลายที่แตกต่าง ตามภาพที่ 8 ทำให้ทราบว่าสวนสาธารณะนี้เป็นอีกสวนหนึ่งที่มีต้นซากุระอยู่ ถึงแม้จะไปช่วงที่ไม่พบดอกซากุระบาน ที่ฝาท่อยังสลักคำว่า Cherry Blossom ที่แปลว่า “ต้นซากุระ” ฝาท่อที่อยู่บริเวณสวนสาธารณะจะมีสี และใช้สีในรูปแบบธรรมชาติ “Earth tone” ส่วนฝาท่อที่ไกลออกไป ไม่ได้มีสี เพื่อให้รู้ว่า เริ่มเข้าเขตของสวนสาธารณะแล้ว หรือเป็นเรื่องของลดต้นทุนในการผลิตฝาท่อ เพราะการผลิตฝาท่อที่มีสีสันสวยงามต้องใช้เวลาในการผลิต การลงสีต้องหยุดสีด้วยมือจึงใช้เวลานานในการทำฝาท่อแต่ละชิ้น

ในสวนสาธารณะแห่งนี้ยังพบ ฝาท่อที่ใช้ในการดับเพลิง (ภาพที่ 9) ซึ่งมีลักษณะเด่นคือเรื่องราววิถีชีวิตสมัยโบราณของนักดับเพลิงสมัยเอโดะ(1600-1868) เพราะสมัยเอโดะเป็นสมัยที่เกิดไฟไหม้บ่อยครั้ง จนถูกเรียกว่า “City of Fires” ทำให้นักผจญเพลิงสมัยเอโดะเปรียบเสมือนกับฮีโร่ยุคนั้น (ภาพที่ 10) จากฝาท่อเห็นได้ชัดว่ามีการใช้ส้วรณะอุ้มทั้งหมด เช่น สีส้ม ชมพูแดง และชมพู สีสันที่ใช้สื่อถึงนักผจญเพลิงซึ่งทำงานกับความร้อน ฝาท่อดับเพลิงส่วนมากจึงใช้ส้วรณะอุ้มโดดเด่นมีเอกลักษณ์ พบเห็นได้ง่ายเมื่อต้องการใช้งาน

- สาธารณะเรขศิลป์บนฝาท่อ ณ สวนสาธารณะนิชิไกวาระ - ทางออกของสถานีรถไฟ อิซุมิ ทามะกาวะ (Izumi Tamagawa) พบฝาท่อแสดงทัศนียภาพสื่อเอกลักษณ์ของเมืองที่มีแม่น้ำทามะแม่น้ำสำคัญไหลผ่านในหลายเมือง มีความยาวถึง 138 กิโลเมตร ซึ่งภูมิทัศน์นี้อยู่ที่สวนสาธารณะนิชิไกวาระ (Nishigawara) ประกอบด้วยต้นสนดำทางซ้ายมือ แม่น้ำทามะไหลผ่านตรงกลาง และนกกกระยางขาวเป็นจุดเด่น (ภาพที่ 11) ลักษณะของสีที่ใช้เป็นส้วรณะเย็น และมีสีน้ำตาลเป็นส้วรณะอุ้มมีสัดส่วนปริมาณน้อย เพื่อสื่อถึงความเป็นธรรมชาติที่ร่มเย็น มีการใช้เส้นโค้งแทนสายน้ำที่ไหลอยู่ การนำภาพวิวทิวทัศน์มาใช้บนฝาท่อนั้นทำให้เกิดการค้นหาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ไม่ไกลจากฝาท่อรูปทิวทัศน์นี้ก็พบฝาท่อน้ำเสีย ซึ่งตกแต่งด้วยลวดลายรูปดอกกุหลาบพันปี (Azalea) (ภาพที่ 12) เป็นดอกไม้ประจำเมืองคומาเอะ (Komae) องค์ประกอบมีการแบ่งออกสี่ส่วน เกิดดุลยภาพแบบสมมาตร และพบฝาท่อที่เป็นต้นแปะก๊วย (ภาพที่ 12) บริเวณทางเดินซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเมืองนี้เช่นกัน

- สาธารณะเรขศิลป์บนฝาท่อ - ณ เขตชิบูยะ - ที่เขตชิบูยะ (Shibuya) พบฝาท่อขนาดเล็กเป็นเรื่องราวของ สุนัขผู้ซื่อสัตย์ ฮาจิโกะ (Hachiko) ที่รอคอยเจ้านายแม้เจ้านายได้เสียชีวิตไปแล้ว (Josie, F. Turner) (ภาพที่ 13) ซึ่งบริเวณนี้เป็นจุดนัดพบแห่งใหญ่ย่านชิบูยะ



• ภาพที่ 8 ฝาท่อนักผจญเพลิง ที่สวนสาธารณะ คูริยาม่า (Kuriyama Park) เขต ฮิกาชิ โคกานเออิ (higashi Koganei) •



• ภาพที่ 9 ภาพนักผจญเพลิง ที่มา: Chronicle •



• ภาพที่ 10 ฝาท่อภาพวิวทิวทัศน์ •



• ภาพที่ 11 ฝาท่อน้ำเสีย ภาพดอกกุหลาบพันปีประจำเมืองโคมาเอะ •
• ภาพที่ 12 ฝาท่อต้นแปะก๊วยสัญลักษณ์ประจำเมืองโคมาเอะ •



• ภาพที่ 13 ฝาท่อสุนัขผู้ซื่อสัตย์ฮาจิโกะ •



• ภาพที่ 14 ฝาทอดูการ์ตูนมอนชิชิ
ที่มา: Sekiguchi Corporation •

• สาธารณะเรขศิลป์บนฝาท่อ ณ เขตชิน-โคอิวะ - ไม่ไกลจากสถานีรถไฟชิน-โคอิวะ (Shin-koiwa) มีการใช้ศิลปะร่วมสมัยอย่างตัวการ์ตูนบนฝาท่อ เช่น มอนชิชิ (Monchichi) (ภาพที่ 14) เป็นตัวการ์ตูนลิ่งที่นิยมในประเทศญี่ปุ่น และทั่วโลกมานานแล้ว มีการทำตุ๊กตาขายเป็น

ของที่ระลึกในย่านต่าง ๆ ในการให้สีของฝาท่อนี้เป็นแบบเอกรงค์รักษาเอกภาพโดยใช้สีแดงเป็นสีเสื้อผ้าของตัวมอนชิชิ พื้นหลังสีชมพูเพื่อให้ดูมีความหวาน ทำให้ตัวการ์ตูนมีความน่ารัก ใช้อ็องค์ประกอบศิลป์แบบสมมาตร เมื่อลองสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต ตัวการ์ตูนแมวคิตตี้ และตัวการ์ตูนอื่นๆก็ถูกจารึกลงบนฝาท่อด้วยเช่นกัน

พื้นที่ที่ได้ไปสำรวจและค้นพบสาธารณะเรขศิลป์บนฝาท่อทั้งหมดสามารถสรุปเป็นภาพประกอบได้ดังนี้



• ภาพที่ 15 สถานที่และบริเวณที่ค้นพบสาธารณะเรขศิลป์บนฝาท่อ •

จากภาพที่ 15 จะเห็นได้ชัดว่าบริเวณภายในเขตเส้นประวงกลมนั้นแสดงเขตที่ชุมชนหนาแน่น แหล่งช้อปปิ้ง ย่านธุรกิจ เช่น ชิบูยะ (Shibuya) อากิฮาบารา (Akihabara) อาซากุสะ (Asakusa) และชินจูกุ (Shinjuku) พบฝาท่อที่ไม่ได้มีการลงสีสีนมากนัก แต่บริเวณชายขอบออกไป เช่น เขตคัตซุชิเกะ (Katsushika) พบฝาท่อสีรูปตัวการ์ตูนที่

ชิน-โคอิวะ (Shin-koiwa) และภายนอกเขตปกครองพิเศษก็พบฝาท่อที่มีลวดลายสีสันสวยงามมีเรื่องราววัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น จึงสรุปได้ว่า บริเวณที่ไกลจากแหล่งชุมชนที่หนาแน่น จะพบสาธารณะเรขศิลป์บนฝาท่อบอกเรื่องราว วัฒนธรรม ประเพณี สื่อถึงความสวยงามมากขึ้น ประหนึ่งจุดจูงใจนักท่องเที่ยวให้ค้นหา รวมถึงเป็นการสื่อสารกับผู้พบเจอ และเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

ลักษณะลวดลายและสัญลักษณ์ มีความสัมพันธ์กับเขต พื้นที่ โดยสามารถสรุปแยกประเภทได้ ดังนี้
(1) ตราสัญลักษณ์ของท้องถิ่น ได้แก่ ดอกไม้-ต้นไม้ประจำเมือง และตราสัญลักษณ์ของเมือง (2) ภูมิทัศน์หรือ สถานที่ที่เป็นเอกลักษณ์ทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นนั้น (3) ฝาท่อสื่อเรื่องราวทางวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญต่าง ๆ (4) ตัวการ์ตูนที่โด่งดัง และ (5) ฝาท่อทั่วไป ส่วนเรื่องราวที่ไม่พบบนฝาท่อเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวัดวาอาราม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้าต่างๆที่คนญี่ปุ่นนั้นให้ความเคารพ และใบหน้าบุคคลสำคัญ

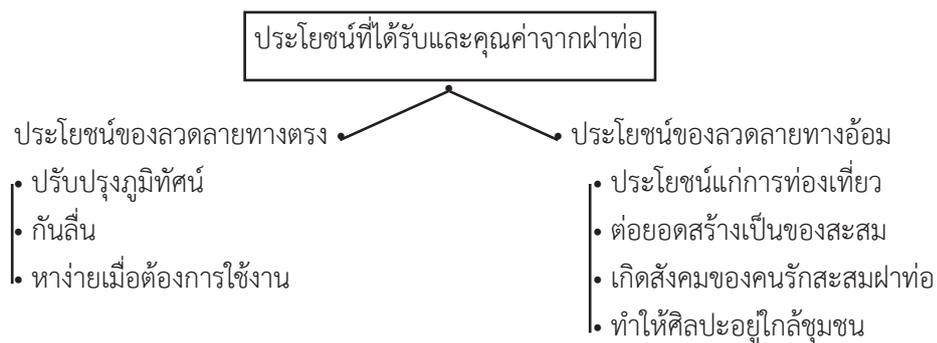
ประโยชน์และคุณค่าที่ได้รับจากสาธารณะเรขศิลป์บนฝาท่อ

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ใส่ใจรายละเอียด เห็นได้จากงานฝาท่อนำเอาศิลปะการออกแบบมาบูรณาการเพื่อสร้างคุณค่า ทำให้เกิดพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรม สร้างคุณค่าแก่นักสะสม ผู้ชื่นชอบการสะสมภาพถ่ายฝาท่อในสถานที่ต่าง ๆ กิจกรรมการค้นหาฝาท่อเกิดเป็นเว็บไซต์นักสะสมฝาท่อ (Sue)

นอกจากนี้ยังมีคนนิยมใช้กระดาษแล้วนำดินสอมาลอกลายต้นฉบับเพื่อการสะสม (Rubbing Technique) มากไปกว่านี้ยังสร้างประโยชน์ให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบเอกลักษณ์ท้องถิ่นต่าง ๆ ผ่านฝาท่อ อีกทั้งเป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณศิลปป์ลงไปยังเมืองผ่านฝาท่อ ซึ่งสิ่งนี้เป็นการปลูกฝังงานศิลปะเข้าไปในจิตใจของคนญี่ปุ่นอีกทางหนึ่ง คุณค่าของการนำงานออกแบบมาประยุกต์ใช้กับฝาท่อน้ำ ทำให้เกิดกลุ่มของสะสมเพื่อมูลค่าอีกทาง เช่น การ์ดฝาท่อ ที่นักสะสมสามารถปรับได้ตามวันเวลาที่กำหนดตามสถานที่ทำการแจก มากไปกว่านั้นฝาท่อยังถูกนำไปผลิตเป็นของสะสมอยู่ในตู้กาชาปอง ซึ่งคุณค่าเหล่านี้ ล้วนมาจากศิลปะการออกแบบสู่การบูรณาการฝาท่อที่ปรากฏอยู่ตามท้องถิ่นนั่นเอง

สรุป

จากการศึกษา พบว่าแต่ละสถานที่ที่มีเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่สื่อเรื่องราว วัฒนธรรม และประเพณีสำคัญ รวมถึงภูมิทัศน์ที่งดงาม ไม่แค่ความสวยงาม ฝาท่อที่ยังถูกออกแบบลวดลายป้องกันการลื่นล้มของผู้คน จักรยาน และจักรยานยนต์ อีกทั้งประชาสัมพันธ์เมือง สื่อวัฒนธรรม เหตุการณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และส่งต่อคุณค่าของฝาท่อ พัฒนาเป็นของสะสม (กาชาปอง) และการ์ดสะสม ถือเป็น การสร้างมูลค่าได้อย่างชาญฉลาด โดยประโยชน์ที่ได้รับและคุณค่าจากสาธารณะเรขศิลป์บนฝาท่อ วิเคราะห์จำแนกแจกแจงได้เป็นหัวข้อดังนี้



จากการศึกษาสามารถแบ่งรูปแบบ ประเภท ตามสถานที่ การลงสีและไม่ลงสีฝาท่อ ได้ตั้งแผนผังตารางภาพที่ 20 พบว่าชุมชนที่หนาแน่นฝาท่อเป็นแบบธรรมดาไม่มีสี ส่วนบริเวณภายนอกหรือชายขอบของเขตปกครองพิเศษ มีสีเส้นที่สวยงาม แสดงเรื่องราวภูมิทัศน์ตามท้องถิ่น

อุเอโนะ ชิบูยะ ซิน-โจว อูมิทามาว่า ฮิกาชิโคกานเออิ

1. ตราสัญลักษณ์ของท้องถิ่น	T	T	T	NCT	T
2. ภูมิทัศน์หรือสถานที่ที่เป็นเอกลักษณ์ทางภูมิศาสตร์				C	C
3. ฝาท่อสื่อเรื่องราว วัฒนธรรม และประเพณีสำคัญ	N	N			C
4. ตัวการ์ตูนที่โด่งดัง				C	
5. ฝาท่อทั่วไป	N	N	N	N	N

หมายเหตุ N ไม่มีสี C มีสี T ฝาท่อประจำกรุงโตเกียว

แนวความคิดในการออกแบบเรขศิลป์บนฝาห้องต้องวิเคราะห์ ค้นหาเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ สถานที่ชุมชน แล้วนำไปออกแบบภาพเชิงสัญลักษณ์ ผ่านการตัดทอนถ่ายทอดลงบนฝาห้อง จากข้อมูลการวิเคราะห์เบื้องต้น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของลวดลาย การใช้สี การจัดวาง นำผลศึกษามาพัฒนาต่อยอดได้

ข้อเสนอแนะ

กรณีนี้เป็นเพียงกรณีศึกษาตัวอย่าง การวิเคราะห์ และสรุปประเด็นจากกลุ่มตัวอย่างบางส่วน ของสาธารณะเรขศิลป์บนฝาห้องที่พบในกรุงโตเกียวเท่านั้น ไม่ได้หมายรวมฝาห้องทั้งหมดที่มีอยู่ในกรุงโตเกียว เนื่องด้วยข้อจำกัดของระยะเวลา และปัจจัยอื่น ๆ ทั้งนี้หากศึกษาเพิ่มเติมจะพบว่าฝาห้องมีจำนวนมากกว่า 12,000 ฝาห้องที่น่าทำการศึกษา แต่อย่างไรก็ดี สามารถนำผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์จากการศึกษาครั้งนี้ไปพัฒนาต่อยอดการออกแบบสาธารณะศิลป์ของประเทศไทยในอนาคตต่อไปได้

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

Thornton, Richard S. (1991). *Japanese Graphic Design*. London: Laurence King.
Yakio Ota. (1993). *Pictogram Design*. (S. Fujita, Trans). Shuichi Watanabe and Shigeru Endo Kashiwa Bijutsu Shuppan Publishing.

ออนไลน์

Chronicle. (2007). *19th-Century Firefighters of Edo*. Retrieved from <http://www.rioleo.org/firefighters-of-edo.php>
GKP. (n.d.). *Manhole card*. Retrieved from www.gk-p.jp/activity/mc/
Sekiguchi Corporation. (2017). *About Monchhichi*. Retrieved from <http://www.monchhichi.co.jp/contents/products/standard/twintail>
Tokyo Metropolitan Government. (2018). *Tokyo's Symbols*. Retrieved from <http://www.metro.tokyo.jp/ENGLISH/ABOUT/APPENDIX/appendix07.htm>
Turner, Josie F. (2018). *The True Story of Hachiko - The Faithful Dog*. Retrieved from <https://www.animalwised.com/the-true-story-of-hachiko-the-faithful-dog-1474.html>
Union-Creative. (n.d.). *All over Japan! Manhole lid (lid) collection Vol 1*. Retrieved from <http://www.union-creative.net/SHOP/UC554526.html>
Wikipedia. (n.d.). *Tokyo*. Retrieved October 3, 2561, from <https://en.wikipedia.org/wiki/Tokyo>
